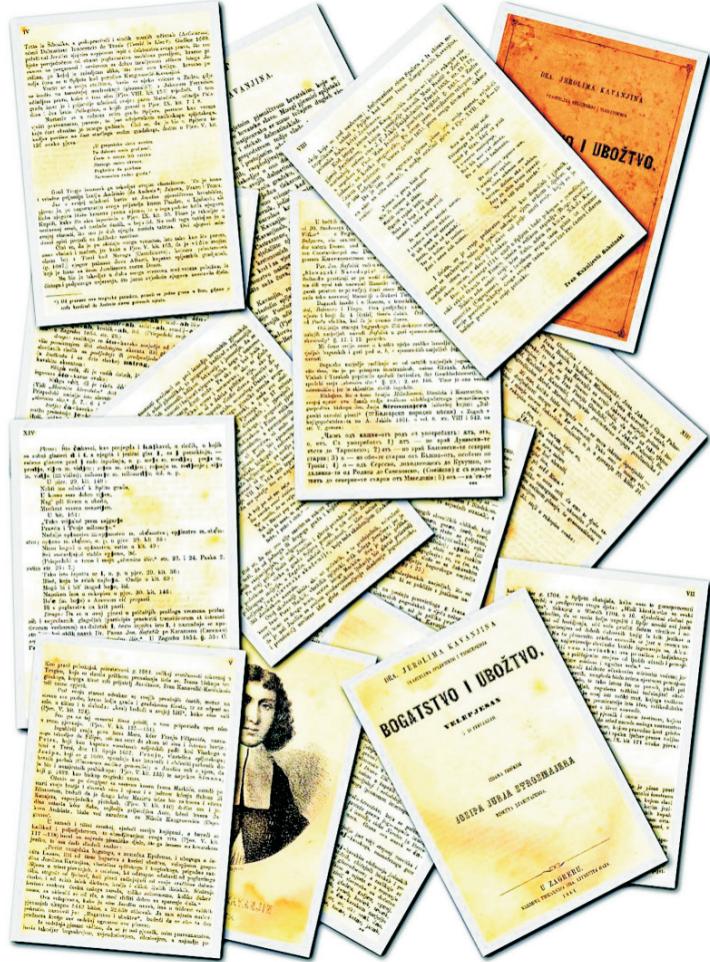
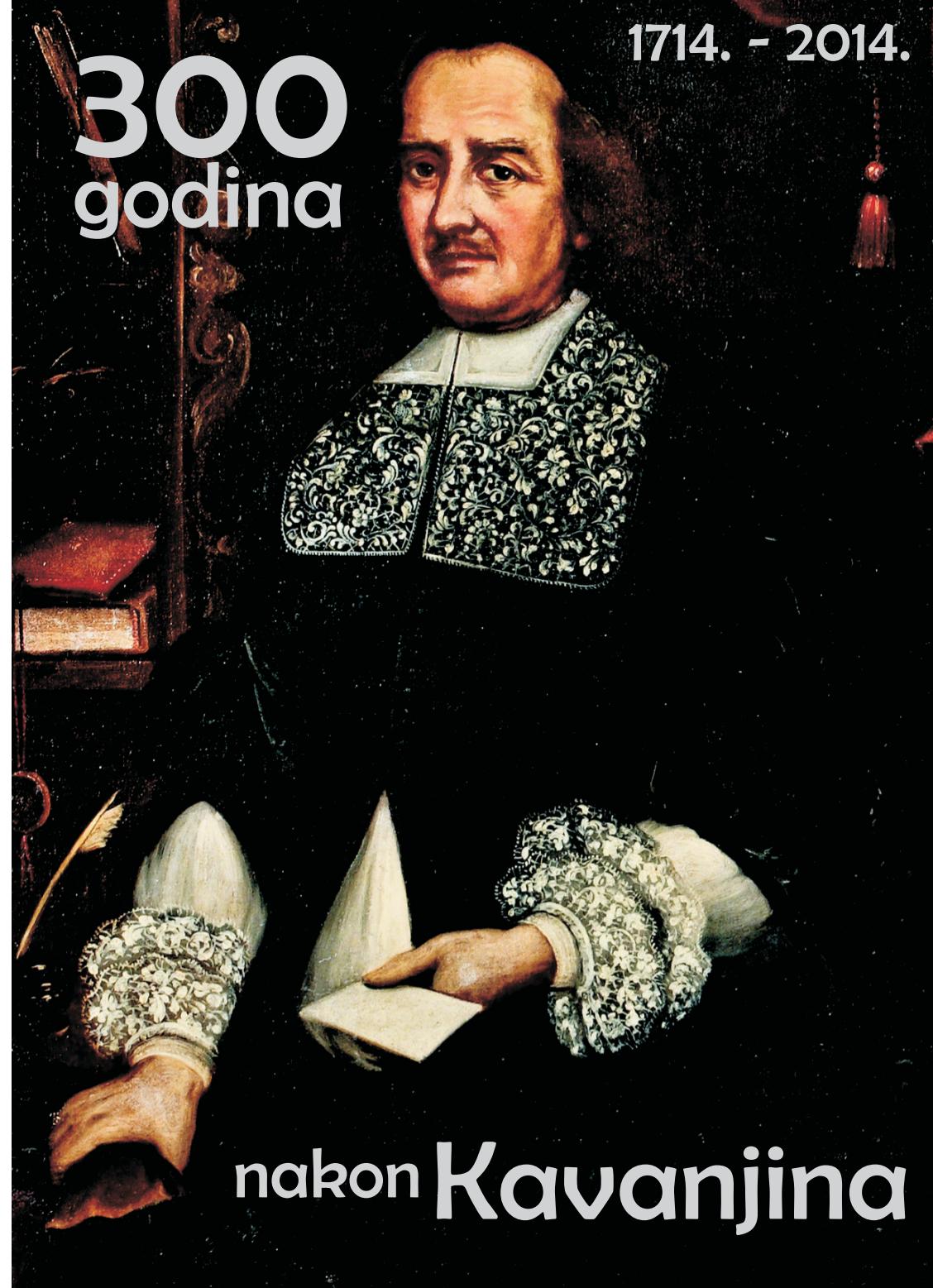

Jerolim Kavanjin bio je splitski plemić. U svom ljетnikovcu u Sutivanu, kamo se povukao nakon odvjetničke i vojničke karijere, piše najopširnije djelo starije hrvatske književnosti (32 724 stihova!), "Poviest vandeška bogatoga a nesretna Epuluna i ubogoga a čestita Lazara". Kasniji priedavači su to djelo, prema podnaslovu u izvorniku, nazvali "Bogatstvo iuboštvo". Djelo je religiozno-filozofski ep pjesnički nekonistentan, ali stilski znakovit. Umjesto splitskom čakavštinom, pisan je i jekavsko-ikavskom štokavštinom. Izrađavajući duh filozofskih kretanja XVII. i XVIII. stoljeća, ova "enciklopedija u stihovima" svoju baroknu duhovnost usmjerava spoznaji ivota i ljudskog bitka u dvojnoj naravi ljudskoj i boanskoj. Donekle zapostavljen prijašnjih godina, danas se svrstava među najveće pjesnike hrvatskog baroka uz Ivana Gundulića i Junija Palmotića.

Jerolim Kavanjin was Split nobleman. In his summer house in Sutivan, where he withdrew after attorneys and military career, writes most comprehensive work of older Croatian literature (32,724 verses!), "Wealth and poverty". The work is a religious - philosophical epic, poetic inconsistent, but stylistically significant. Expressing the spirit of philosophical movement of XVII and XVIII century this "encyclopedia in verse" directs its baroque spirituality to knowledge of life and the human being in the dual nature of the human and the divine. Somewhat neglected in previous years, today it ranks among the most important poets of Croatian Baroque with Ivan Gundulić and Junije Palmotić.

1714. - 2014.

DOCTOR JEROLIM KAVANJIN

Rodjen oko 1640 † 1714.

Pristat u Split ne bi dosta.
Za te k mirnom pojdu selu.
Gdi sagradit u moj prosti
Selbi i svoim kuću cielu
Tu poarći što bieh dobi.
Selo al grijeh vas ne pridobi. (V. 94)

Prednih pjesac tu naukom
Pustiv grade, obrah luže.
I pod tika vitra hukom
Kladah začinke ove duge.
Ke blažene sred samoće
Brž se dospit ureda hoće. (V. 96)

Bez bahorniec i liečnika
Tu mi narav zdravlje goji.
Izvaršniega nie bo lika
Neg u miru kad duh stoji.
Kad ko nima skrbi i tuge
More poufat zdravi duge. (V. 98)

Ali, vrlo je va an aspekt *Povijesti vandelske* i inventura piščevih vlastitih čina. Ono što je u njegovih prethodnika bilo tek retorička figura, kod Kavanjina je, reklo bi se, postalo suštom istinom. Govorim o običaju da pisci poput Gundulića i Đurđevića izjave kako, opisujući kajanje nekoga grešnika, zapravo okajavaju vlastite grijehu. Samo, dok oni to ka u općenito i načelno (jer je čovjek u principu grešan), Kavanjin u to, reklo bi se, čvrsto vjeruje. Jer, on tako reći u svakom drugom pjevanju uzima govoriti o vlastitom grijehu i pri tome ne istupa samo kao fiktivni kazivač epske naracije, nego i empirijski autor, kao osoba s gradanskim imenom i prezimenom. On je, dakle, uz pomoć *Bogatstva i uboštva* doista okajavao vlastite grijehu, i u to je potpuno vjerovao. U tom pogledu mo e se i samo njegovo pisanje koje nije bilo ni lako ni jednostavno, a trajalo je godinama razumjeti kao neka vrsta pokore, kao podvrgavanje patnji zato da bi grijesi jednom bili oprošteni. Tako onda opse nost spjeva mo e biti posljedica veličine grijeha i dubine pokajanja: velik grijeh mora se okojati velikom pokorom, to jest dugim knji evnim tekstom. *Bogatstvo i uboštvo*, drugim riječima, naš pisac prikazuje Bogu kao rezultat vlastitoga ivota, kao ono što bi trebalo pretegnuti na vagi kad se bude očjenjivalo je li taj ivot dostojan raja ili pakla.

A u slavljenju Bo je kreacije Kavanjin sti e do konzekvencija koje više nisu u potpunom skladu s njegovim izvornim namjerama, niti s onim što su mu ostavili prethodnici. *Povijest vandelska*, naime, s toliko strasti imenuje podatke, ljudе i pojave, da iz toga proizlazi kako je sve to i va no, kako je prikazani svijet ispunjen najdubljim smislom. Najčešća je figura u spjevu asindenton, dakle nabranje bez pomoći veznika, koje sugerira da su svi elementi vrlo bliski jedni drugima i svi jednakno vrijedni. A upravo taj princip, princip nabranja bez kopule koja bi sugerirala nekakav hijerarhijski odnos, ujedno je i načelo gradnje *Povijesti vandelske*. Polazeći od stava koji podrazumijeva potpunu negaciju svega zemaljskoga jer je sve prolazno i podlo no destrukciji Kavanjin sti e do povhale svega što postoji ili, točnije, svega što postoji kao znanje. A to opet vodi do jednoga dubokog paradoksa: ako je piščev stvaranje djela zapravo pokora, okajavanje grijeha, onda se ne bi smjelo dogoditi kao što se u *Bogatstvu i uboštву* očito događa da se ta pokora pretvori u sreću koja dolazi od nabranja i imenovanja. A i o stvaranju teksta uopće.

Dakako, sve to što njegovo djelo treba da bude s obzirom na izgled i funkciju, Kavanjin nije morao svjesno znati. Ali, da je bar ponešto slutio, vidi se po tome što je uspio napisati tako golem spjev, ne gubeći snagu ni jednoga časa.

Pavao Pavličić, 2007.

U posljednjoj rečenici integralnoga naslova *Povijesti vandelske* Jerolim Kavanjin ovako je definirao spjev: "Slo enje korisno svakom čoeku našega naroda, toliko svitovnomu koliko duhovnomu, za uklonit se od zla, a moć slidit dobro na spasenje duše". Ali među činjenicama ističe se stanovit niz elemenata koji, kako se čini, poriču istinitost takvoga određenja. Time bismo htjeli upozoriti na provjerenu Kavanjinovu nemogućnost da vlastite programatske misli do kraja ostvari. Velik je dio *Povijesti vandelske* nastao u bitnoj odvojenosti od pjesnikova programa, pa bi spjev, ovakav kakav jest, teško mogao slu iti tako plemenitoj svrsi kao što je "spasenje duše". Ali sve ako je i očevidno da misao o spasu duše nije nešto što bi moglo pratiti sve sadr aje Kavanjinova do ivljavanja i mišljenja, ipak je njezina prisutnost u naslovu djela znak izvanrednoga stupnja pjesnikove obuzetosti problematičnom ljudskom situacijom u odnosu prema bo anskom i vječnom. Istina, konačnim oblikom svoga spjeva Kavanjin nije postigao paraleлизam s alegoričko-fabularnom strukturom predmetnotematskoga kompleksa o Lazaru i Epulunu, ali je podjednako u iskustvenim opservacijama kao i u meditativnošću obilje enim dijelovima teksta, naglasio stremljenje svom nedostignutom cilju. To će reći da se kod njega svijest o ljudskoj situaciji, nemajući snage prerasti u idealan alegorički primjer, raspršila u bezbroj sitnih fragmenata kojih smisao, uza sve njihove predmetnotematske transformacije, ostaje jedinstven i dublje povezan s brigom za spas duše. Jer, Kavanjin je na svim razinama svoga knji evnog lutanja iskušao kruz ljudske prirode. Tim je iskustvom, zaciјelo, bio potaknut na planirano oblikovanje "spasonosnoga znanja" u parabolu o Lazaru i Epulunu, ali je kriza kao razlog plana bila toliko univerzalna da se u procesu pisanja počela opirati zakonima linearne i jednolike knji evne razrade. Elimo li sada ispitati aspekt sveobuhvatnosti Kavanjinove svijesti o kritičnom polo aju čovjeka u kozmosu, kao i retoričke ili stilističke modalitete njezinih mnogobrojnih manifestacija, nailazimo na potrebu da se unutrašnji prostor *Povijesti vandelske* razdjeli na tri područja. Kriterij diobe jest stupanj općenitosti s kojom se u spjevu pristupa antropološkoj problematici: Kavanjinu se čovjek najprije nameće kao od Boga stvoreno biće, dakle, u kontekstu religiozno-moralističke meditacije, zatim kao protagonist zavičajne povijesti i suvremenosti, i konačno u obliku vlastitoga "ja". Tek se na osnovi te podjele mo e teoretski pratiti višeslojan razvoj pjesnikova stava prema ljudskom biću i njegovoj povijesnoj sudbini.

Zoran Kravar, 2007.

Kavanjin je Titan koji u bračkoj samoći riječima kuša nemoguće. On svoj ep izla e u desetima tisuća jednoličnih stihova, tisućama sestina bez poente, vodeći tu rijeku kraju koji i ne postoji, kraju kojega i ne mo e biti u takvu tekstu koji poznaje samo početak. Kavanjin ep oblikuje kao globalno iskustvo jezika, on u njemu formulira postojanje jedinstvene hrvatske i jezične knji evne republike koja je bila mnogo šira od splitskoga piščeva zavičaja ili od dijalekta kojim se pisac slu io u bračkoj osami. Kavanjin priča zavičaj kao sveukupnost i trudi se da u fragmentima svoga enciklopedijskog diskursa doveđe u suodnos na prvi pogled disparatne sadr aje. On ne uri kraju epa, on ga uostalom mo e završiti u svakom trenutku, a ne mora ga završiti nikada. Ocean svojih sestina ispisuje Kavanjin kao vlastitu utjehu da će od njega ipak na kraju nešto preostati i u sljedećim naraštajima. On ne taji tu nadu, on je bolje od drugih suvremenika shvatio da su jedino riječi trajnije od mjedi i kamenih palača. Gledajući opustošene krajolike Hrvatske Kavanjin je prečesto video jadne ostatke nekadašnje veličine i propalih kraljevstava. Ispisujući svojih tridesetak tisuća stihova on je najdublje u tadašnju hrvatsku knji evnost upisao svijest o mno ini posvojenih riječi, on pokušava uvjeriti svoje suvremenike i potomke da te riječi nisu bile upisane u pr inu ni kazane u vjetar, pokušava sebe i cio svijet uvjeriti da su riječi stvarnost "ere svud je more jedno". Time je on još jedan pjevač europske krizne savjesti, pjesnik svijest labilna čovjekova polo aja između povijesti i obećanja, on je jedan od onih što su pred nejasnom suvremenosošću zaronili u ocean riječi, jedan od onih koji su se skrili pod njihovom pjenom.

Slobodan Prosperov Novak, 2007.

